

גבולות היחידה: פרק מ"א פסוקים ט"ו-ל"ו
נושא היחידה: פרעה מספר ליוסף את החלומות ויוסף פותר אותם

מספר שיעורים: 2 מתוך 3 (על פי המתווה).

כתבה: אביגיל באס

כללי:

יוסף פותר את חלומות פרעה בענווה גדולה.
 שבע הפרות והשיבולים הטובות הן שבע שנות שבע, ושבע הפרות והשיבולים הרעות הן שבע שנות רעב שיבואו אחריהן.
 יוסף מציע שפרעה ימנה "איש נבון וחכם", שיחלק את ארץ מצרים בשנות השבע ויאסוף אוכל לאוצרות המלך, אוכל שיישאר לשנות הרעב.

פתיחה: קישור היחידה לרצף¹ - המורה יזכיר לתלמידים מה למדנו ביחידה הקודמת או ישאל אותם מספר שאלות חזרה כדי לעורר את זיכרונם ולהכניס אותם לעניינים:

1. כמה חלומות חלם פרעה?
2. מה החלום הראשון?
3. מה החלום השני?
4. מי ניסו לפתור? וכו'.

← **אם מתאימה לכיתה פתיחה חווייתית יותר, ניתן לגוון:**

המורה יכתוב על הלוח מילים, מספרים, חפצים, שמות וכו' שקשורים ליחידה הקודמת, וישאל את התלמידים מה הקשר של פרטים אלו ליחידה הקודמת שלמדנו. כל תלמיד מוזמן להסביר פרט אחד.

כדי לחזור על היחידה הקודמת, המורה יכתוב על הלוח:

7, 2, 14, לילה, יאור, רעות, יבשות, מלח, שמנות, רוח, חרטומים, שר

המשקים, התגלח, היה מבוהל וכו'.

לימוד הפסוקים:

פסוקים ט"ו-ט"ז: פניית פרעה ליוסף והתגובה הראשונית של יוסף לפרעה

המורה יקריא בקול שני פסוקים אלו.

פסוק ט"ז: להפנות שאלה לתלמידים: אילו תכונות של יוסף לומדים מדברי יוסף לפרעה לפני ששמע את החלומות ולפני שפתר אותם: "בִּלְעָדִי, אֶל-לְקִים יַעֲקֹב אֶת-שְׁלוֹם פְּרַעֲהָ?"

ענווה ויראת שמים: יוסף הודיע שכל חכמתו היא מאת ה', ולא ייחס את החכמה לעצמו אלא לקדוש ברוך הוא.

עוד לפני שיוסף שמע את החלומות, הוא מסביר שהוא אינו פותר לבדו ומחכמתו את החלומות, אלא ה' מכוון אותו. יוסף יכל להגיע על תקן "פותר חלומות מקצועי ומוכח" (עוד מהפרשה הקודמת), אך הוא אינו מתגאה, אלא להיפך- עומד בענווה ואומר שלו אין כל חכמה מיוחדת ושהכול מה', ואם ה' ירצה, אני אצליח לדעת את הפתרון ולומר לך אותו.

יש פה קידוש ה', כי יוסף בעצם מסביר שהדברים אינם בשליטת החכמים והחרטומים, אלא הכול מכוון מהקב"ה.

אחרי זה, פרעה מספר ליוסף את חלומותיו :

פסוקים י"ז-כ"ד: פרעה מספר ליוסף את חלומותיו

המורה יקריא בקריאה סיפורית את דברי פרעה ואת סיפור חלומותיו.

יוסף הובא מבית הסוהר, ופרעה מספר לו את חלומותיו שאחרים לא הצליחו לפתור.

⇐ כדאי להזכיר שיוסף נמצא במעמד שאינו פשוט ואף מלחץ- הוא אדם צעיר (בן 30), אסיר שהיה בבית הסוהר, ופתאום הוא עומד מול מלך מצרים וכל חכמיו (קהל גדול), והוא היחיד שמצליח לפתור את החלומות, אחרי שחכמים אחרים מבוגרים ממנו ניסו ולא הצליחו.

⇐ יש לזכור כי פרעה וחכמיו היו עובדי אלילים ושהם שואו את העברים-היהודים, ויוסף הרי היה ידוע כ"עברי". יוסף צריך להתגבר ולומר את דבריו.

יחד עם הגבורה של יוסף, הוא מגלה ענווה גדולה, ולא מתגאה בכך שהוא מצליח לפתור את החלומות, אלא אומר שהכול מאת ה'.

ביאורי מילים:

בְּלִעְדֵּי- בְּלִעְדֵּי חֲכָמָתִי, אֵין חֲכָמָה מִשְׁלִי

א-להים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרַעֲה- הָא-לֵקִים הוּא שְׁיַשִּׁים בְּפִי אֶת פִּתְרוֹן הַחֲלוֹם לְטוֹבָתוֹ שֶׁל פְּרַעֲה.

המורה ידגיש גם את אהבתו הגדולה של ה' ליוסף, שגרמה לו לתת לו חכמה גדולה, שבעזרתה פתר יוסף את החלומות בצורה טובה ומדויקת.

פסוקים כ"ה-ל"ב: יוסף פותר את חלומות פרעה

יוסף מסביר לפרעה שלשני החלומות יש פתרון אחד ושה' בעצם מספר לפרעה מראש מה עתיד להיות.

שבע הפרות והשיבולים **הטובות** הן שבע שנות **שבע**,
ושבע הפרות והשיבולים **הרעות** הן שבע שנות **רעב** שיבואו אחריהן.

ניתן לבקש מהילדים למצוא ביטויים מקבילים בשני החלומות ובפתרון.

המורה יצייר על הלוח טבלה בעלת שלוש עמודות, וימלא אותה יחד עם התלמידים כדי ליצור השוואה בין החלומות ופתרונם :

המורה יכול לצלם מראש טבלה ריקה לתלמידים, והם ימלאו במקביל את הטבלה שלהם.
ניתן להדפיס מראש בדף חלק מההשלמות, כדי להקל על התלמידים ולמקד את המשימה.

¹ בהתאם ליעדי המיומנויות בתנ"ך (5) בקיאות והתמצאות כללית: ראיית ההקשר הרחב והרצף, הבנת מקומה של הפרשייה (קישורה הנכון כחלק ממסגרת/נושא רחב).

החלום הראשון	החלום השני	הפתרון
שבע פרות בריאות בשר ויפות תואר	שבע שיבולים מלאות וטובות	שבע שנים שבע גדול בכל ארץ מצרים
שבע פרות דלות ורעות תואר מאוד	שבע שיבולים צנומות דקות שדופות קדים	שבע שני רעב
ולא נודע כי באו אל קרבינה ומראיהן רע כאשר בתחילה (לא ראו שהן נהיו שמנות יותר לאחר שבלעו את הפרות).		"ונשכח כל השבע ארץ מצרים... ולא יודע השבע בארץ מפני הרעב"- בגלל הרעב החזק שיבוא, כבר לא יזכרו שפעם היה שבע - כמו שלא רואים על הפרות הרזות שהן בלעו פרות שמנות.

אפשר להזכיר את המושג "מילים נרדפות" בנוגע לתיאורים השונים של הפרות והשיבולים, למשל: רזות, דקות.

לאחר שהטבלה מלאה, ניתן להדגיש בצבע ביטויים חוזרים.

(אם מקרינים את הטבלה באמצעות ברקו, ניתן להדגיש בצבע במחשב).

וקמו- יקומו, כלומר: יבואו, יגיעו

כבד הוא מאד- חזק מאוד

פסוק ל"ב- יוסף מסביר לפרעה מדוע הוא חלם שני חלומות דומים שיש להם פתרון אחד:

"ועל השנות החלום אל-פרעה, פֶּעֶמָּים, כִּי-נִכּוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֵל-לָקִים, וּמִמֶּהָר הָאֵל-לָקִים לַעֲשׂוֹתוֹ"

כִּי נִכּוֹן- בגלל שמוכן לבוא, ודאי יבוא.

החלום יתגשם ו – מיד! ולכן צריך כבר ממחר בבוקר להתחיל להתכונן. החלום חוזר פעמיים להדגיש את זה.

פסוקים ל"ג-ל"ו: הצעתו של יוסף לפרעה: יוסף מציע שפרעה ימנה "איש נבון וחכם" שיחלק את ארץ מצרים בשנות השבע ושיאסוף אוכל לאוצרות המלך כדי שישאר אוכל לשנות הרעב (ראו המחשבות).

אף שיוסף התבקש רק לפתור את החלומות, הוא מוסיף עצה טובה לפרעה, מתוך דאגה לאנשי מצרים שלא ימותו ברעב.² מתוך הבנת מה שעתיד להתרחש, יוסף מסיק מסקנה מעשית איך לדאוג לאנשים כדי שישרדו בשנות הרעב. יוסף בעצם מציע לפרעה שיארגן מחדש את כלכלת הארץ. כדי שיהיו מוכנים כראוי לשבע שנות הרעב, יש למנות פקידים בכל ארץ מצרים, והם יאספו חמישית (1/5) מהתבואה בשנות השבע וישמרו אותה בשביל שנות הרעב. בכל עיר ועיר יאספו את הבר- תבואה באוצרות המלך. הפקידים ישמרו את האוכל במחסנים בצורה ראויה, כדי שהוא יישמר לשנות הרעב. האוכל יהיה ל"פקדון"- דָּבָר הַנִּמְסָר לְזֶמֶן מְסִים לְצָרָה שְׁמִיָּרָה עָלָיו. האוכל יישמר כפיקדון עד לשנות הרעב.

² על פי דברי רבנו אברהם בן הרמב"ם בשם רבי אברהם החסיד: "...החמלה בטבעו [של יוסף] והרחמנות על העם, אשר בשבילם תיקן תקנה של חסד עליהם בצרה אשר הם עומדים לפניה, לפי שחשש [יוסף] שמא לא יתעוררו פרעה ושריו לדבר זה ועל ידי זה יאבד העם...".

- המורה יבקש מאחד התלמידים לאתר בפסוק ל"ג את התכונות שיוסף מציין שחשוב שיהיו באדם שימונה לתפקיד- "איש נבון וחקם". התלמיד יקריא בקול, והמורה יכתוב אותן על הלוח (מהווה גם הכנה ליחידה הבאה שבה נלמד מי אכן קיבל תפקיד זה).

להפנות שאלה לתלמידים: מדוע דווקא תכונות אלו חשובות לבעל התפקיד הזה?

הוא צריך לחשוב בצורה חכמה ויעילה איך לאסוף אוכל ולשמור עליו בצורה טובה לשנים הבאות וכו'. הוא צריך גם לגרום לכך שאנשי הארץ ייתנו מהתבואה שלהם, וכך יוכלו לצבור מספיק.

אפשר להפנות שאלת אתגר לתלמידים "חזקים": כתוב בפס' ל"ו: "ולא-תפירת הארץ, ברעב" - מה הכוונה

שהארץ לא תיכרת ברעב?

הכוונה לתושבי הארץ.

אנשי הארץ לא ימותו בזמן הרעב אם יאספו מראש אוכל וישמרו ממנו עבור שנות הרעב.

ביאורי מילים:

יָרָא - יִרְאָה, יִבְחַר (פֶּעַל מְקַצֵּר)

וַיִּשְׁתַּהוּ, עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם - יָשִׁית -יָשִׁים, יִמְנָה אוֹתוֹ

יִפְקֹד - יַעֲמִיד, יִמְנָה

וְחַמֵּשׁ - יִקַּח אֶחָד מִחֲמִשָּׁה חֲלָקִים מִן הַתְּבוּאָה

וַיִּקְבְּצוּ -וַיַּצְבְּרוּ- יֶאֱסְפוּ

בָּר-תְּבוּאָה

תַּחַת יָד פְּרִעָה - בְּרִשּׁוֹתָיו, בְּשִׁלְיֻתוֹ שֶׁל פְּרִעָה

וְלֹא תִפְרֹת הָאֶרֶץ - לֹא יָמוּתוּ אֲנָשֵׁי הָאֶרֶץ.

הצעות להמחשה:

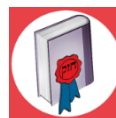
- פתיחה חווייתית
- להציג בפני התלמידים תמונות רלוונטיות להמחשה (ראו גם בסוף היחידה):
- תמונות אלו הן מתוך מאגר התמונות של הרב דן בארי ומתוך "אורות עציון".

מסרים והפנמה:

- **מידת הענווה** - כפי שצינו בלימוד הפסוקים, יוסף יכול היה להתגאות בהצלחתו בפתרון החלומות, לאחר שהרבה אנשים חכמים וחשובים ניסו לפתור את חלומותיו של פרעה ולא הצליחו. אולם יוסף מדבר בענווה, ומייחס את ההצלחה לקב"ה ולא לעצמו. זה שונה מהמצוי, שאנשים לוקחים לעצמם את הכבוד וגאים בהצלחתם (לעיתים באופן מוגזם), ואילו יוסף פועל אחרת- בענווה גדולה.
- **הכול מכוון מאת ה' ואין מקרה בעולם** - יש משמעות לחלומות, והם לא סתם סיפור... וכן ה' גלגל שיוסף יהיה בבית הסוהר יחד עם שר המשקים, ואז הוא גלגל ששר המשקים יזכיר את יוסף באוזני פרעה ופרעה יקרא לו. ביחידה הבאה נראה למה עוד ה' יגרום (יוסף יעלה לגדולה).

סיכום

- בפסוקים אלו גילינו מה הפתרון של שני החלומות המשוניים של פרעה מלך מצרים.
- להפנות לתלמידים שאלות סיכום בעל פה לסיכום וכהכנה ליחידה הבאה:
- מי הצליח לפתור את החלומות? יוסף.

- מה יוסף מציע לפרעה כדי שיוכלו להיערך בצורה טובה לקראת הרעב? (למנות אדם נכון וחכם שיהיה אחראי על אגירת תבואה לקראת שבע שנות הרעב).
- האם, לדעתכם, פרעה יקבל את הפתרון שיוסף יציע ואת המסקנות שהוא מסיק בעקבותיו?
- מי, לדעתכם, ראוי לקבל תפקיד זה?
את זה נגלה בפסוקים הבאים- להשאיר את התלמידים במתח.

הרחבות:

משימת אתגר לתלמידים "חזקים":

כשפרעה מספר ליוסף את החלומות, הוא מוסיף פרטים שלא נאמרו קודם:
אפשר לתת משימת אתגר לתלמידים "חזקים": לזהות פרטים חדשים שעוד לא למדנו. אפשר להקרין את הפסוקים על הלוח ולהדגיש את התיאורים הנוספים שמעצימים את הסיפור ושמראים עד כמה הפרות הרזות ורעות המראה הן במצב לא טוב:

1. פרעה מדגיש את רמת הדלות של שבע הפרות הדלות ורעות תואר: "לא-ראיתי כהנה בכל-אֶרֶץ מִצְרַיִם, לְרַע" (לא ראיתי רעות כמוהן בצורה כל כך חמורה).
2. פרעה מוסיף שלא ניכר על הפרות הרזות שהן אכלו את הפרות השמנות: "וַתִּבְאֶנָּה אֶל-קִרְבָּנָה, וְלֹא נֹדַע כִּי-בָאוּ אֶל-קִרְבָּנָה, וּמְרִאֲהֶן רַע, כִּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה" (הן באו= נכנסו אל הבטן שלהן, כלומר: הן בלעו אותן, ולמרות זאת, לא ראו שהן נהיו שמנות יותר, אלא הן נשארו רזות ורעות מראה כמו בהתחלה).

הבאת תמונה להמחשת ערימות של תבואה

ערימות של תבואה

אסמים רבים של המלך

